

David Grossman: Kun Nina sai tietää

[PM/30 ADMIN](#)

Mitä Nina halusi tietää? – RIITTA VAISMAA (10.11.2020)

David Grossman on kirjoittanut tavoilleen uskollisena hurjan romaanin, tällä kertaa hurjista hurjimman. Sukukronikassa liikutaan viime vuosisadan alkupuolen Jugoslaviasta tämän vuosituhannen kibbutseille. Koko teos kerrotaan aivan vereslihalla isoäidistä tyttärentyttäreeseen. Teemoja ovat ylisukupolvinen pettämisen ja jättämisen kierre, kaiken sivuuttava rakkaus, muistin epäluotettavuus, salaisuuksien mieliä kaihertavat juonteet.

Kun Nina sai tietää -romaniaa kertoo Gili. Aluksi saa jopa miettiä, kuka teosta minäkertojana kirjoittaa. Lopussa on upeaa saada tietää, mistä materiaalista Gili kirjoittaa. Kerran Gili jopa pyytää lukijalta anteeksi

paikoittaista kolmannen persoonan käyttöä. Hän kertoo sen johtuvan siitä, että joistakin asioista kirjoittaminen tekee liian kipeää.

Päähenkilöitä Grossmanilla on kolme, ehkä neljä. Iosäiti Veran, tytär Ninan ja tyttärentytär Gilin lisäksi romaanissa on tärkeä rooli myös Rafaelilla, joka on Veran poikapuoli, Ninan aviomies ja Gilin isä. Keskeisintä on Veran uskomaton elämä, jonka vaiheista kaikki muu juontuu. Vera jättää ja pettää Ninan ja valitsee rakkauden ja rehellisyyden eikä lasta, Ninasta ei ole äidiksi, myös hän jättää ja pettää lapsensa.

Vera on poikkeusyksilö, pieni mutta vahva. Nykyisessä Krakovassa, silloisessa Jugoslaviassa asuva juutalaistyttö rakastuu katoliseen serbiupseeriin Milošiin. Tämä on taistellut toisessa maailmansodassa ja sen jälkimmäisissä Titon partisaanijoukoissa. Silti häntä epäillään Stalinin kätyriksi, hänet vangitaan ja häntä kidutetaan, jotta hän paljastaisi ystäviään. Miloš hirttäytyy. Veraa vaaditaan allekirjoittamaan dokumentti, jonka mukaan Miloš oli petturi ja stalinisti. Tähän Vera ei voi suostua, hän ei voi pettää rakastettuaan, mikä merkitsee kuusivuotiaan tyttären hylkäämistä ja vuosia Titon gulagissa, Goli Otokin karun saaren pakkotyöleirillä. Nina jää ensin kadulle, sitten Veran sisaren perheeseen, missä häntä kohdellaan huonosti.

Vera kestää kaivostyön, pahoinpitelyt, nälän ja kidutuksen. Grossman luo upean kontrastin, kun Vera suojelee epäinhimillisissä oloissa puuttomalla saarella pientä kasvia, jonka raaka komentaja on istuttanut. Oudosti ja kiehtovasti kasvi antaa mieltä ja sisältöä Veran kärsimykselle.

Kasvin suojeleminen on askel kohti Veran vapautumista oloista, jotka olivat raaempia kuin keskitysleireissä. Äiti ja tytär pääsevät 1950-luvun alussa muuttamaan Israeliin. Juutalaisuus ei ole romaanissa keskeistä, vaikka Veran vanhemmat ovat joutuneet Auschwitziin. Kibbutsi on henkilöiden asuinpaikka ja myös romaanin nykyhetken tapahtumien kehys.

Vera avioituu ja hiljalleen myös rakastuu leskeksi jääneeseen Tuvjaan. Omien sanojensa mukaan hän rakastuu äidittömäksi jääneeseen Rafaeliin, jolle Vera haluaa olla äiti. Rafael puolestaan rakastuu kohtalokkaasti koulutoveriinsa Ninaan. Nuoret rakastelevat ensimmäisen kerran Veran ja Tuvjan häpäpäivänä. Nuoristakin tulee aviopari, mutta ailahtelevainen Nina kulkee omia teitään ympäri maailmaa. Jossain vaiheessa syntyy Gili, jonka Nina taas lähtiessään jättää tämän ollessa kolmivuotias. Vaikka Nina aina välillä palaa, Gili tuntee itsensä petetyksi ja jätetyksi.

Vuonna 2008 Vera täyttää 90 vuotta. Sukujuhliin kokoontuu Tuvjan sukua – omaahan Veralla ei juuri ole. Hänet on otettu suvun jäseneksi, häntä pidetään koko suvun keskipisteenä. Ninakin saapuu paikalle. Hän on aiheuttanut aina hämminkiä. Nyt, vähän yli 60-vuotiaana, hän kertoo sairastavansa etenevää dementiaa eikä pian muistaisi tai osaisi mitään. Rafael lupaa huolehtia Ninasta. Hänen rakkautensa on kestänyt kaikki vaiheet.

Tästä alkaa järkyttävä matka Veran juurille ja kammottaviin sodanaikaisiin ja sen jälkeisiin vuosiin. Isä Rafael ja tytär Gili ovat elokuvaamisen ammattilaisia. He päättävät kuvata kaiken, ja materiaalista syntyisi Gilin elokuva. Se tehtäisiin tulevaisuuden Ninalle, jotta hän voisi muistaa. Tosin on paljon sellaista, mitä Nina ei haluakaan muistaa.

Nelikko matkaa ensin Kroatiaan Veran kotikaupunkiin. Matka jatkuu myrskyn uhatessa Goli Otokin saarelle. Myrsky ja ukkonen nousevat. Rajuilman eristämänä perhe on kerrankin yhdessä. Vera kohtaa kauhujen saaren ja kertoo kaiken tapahtuneen. Vuodet risteilevät, kun kukin muistelee omia kohtaloitaan. Grossman kuvaa äärettömän onnistuneesti muistin epäluotettavuuden. Samoista tapahtumista kullakin on omat muistonsa, jotka eivät ole lähellekään identtiset. Ehkä tämän jälkeen kuitenkin Nina voi ymmärtää edes vähän Veraa ja Gili Ninää. Rafaelin rakkaus tuo lämpöä kolkkoihin kohtaloihin. Gili on jopa hieman kateellinen äidilleen isänsä kaiken anteeksi antavasta rakkaudesta, vaikka isän rakkaus ympäröi myös tytärtä.

Kun Nina sai tietää -teos loppuu kaiken kivun ja katkeruuden jälkeen ainakin aavistuksen toiveikkaasti. Koskettavasti nousee uusi mahdollisuus. Ehkä jättämisen ja pettämisen kierre on katkaistavissa. Ehkä neljännen sukupolven ei enää tarvitse kantaa edellisten taakkaa.

Romaaninsa loppukiitoksissa Grossman kertoo, että Veralle on oikea esikuva. Eva Panić-Nahir oli tunnettu ja arvostettu henkilö Jugoslaviassa. Hän kertoi ensimmäisenä Goli Otokin kauhuista. Ensimmäisen kerran laajalle yleisölle kerrottiin vaietuista ja kielletyistä Titon gulageista. Evasta tuli rohkeuden symboli. Hän osoitti ihmisen kyvyn vaalia inhimillisyyttä kaikkein kauheimmissa olosuhteissa. Eva Panić-Nahir oli Grossmanin pitkäaikainen ystävä. Hän toivoi Grossmanin kirjoittavan hänen ja hänen tyttärensä tarinan ja antoi täyden vapauden kertoa mutta myös kuvitella ja sepittää se sellaiseksi, kuin se ei koskaan ollut.

Minna Tuovinen on kääntänyt romaanin *Kun Nina sai tietää* suoraan alkukielestä hepreasta. Jo tämä sinänsä on arvokasta. Useinhan hepreaksi kirjoitettuja teoksia suomennetaan englanninkielisistä käännöksistä. Vaikka ei ole mahdollista tehdä vertailua harvinaisen alkukielen kanssa, Tuovisen suomennos tuntuu todella onnistuneelta. Hän on mm. luonut Veralle aivan oman ilmaisun, joka kulkee koko ajan preesensissä ja josta tulee esiin hänen omalaatuinen tapansa käyttää vasta aikuisena opimaansa hepreaa. Tuovinen on myös ansiokkailla alaviitteillä selvittänyt tärkeitä heprean kielen ja juutalaisen kulttuurin ilmiöitä.

David Grossman: *Kun Nina sai tietää* (Iitti ha-hayyim mesahek harbe). Suom. Minna Tuovinen. Otava 2020. 280 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko